

האגרסיביות הסינית בים סין הדרומי

מאת ד"ר לורן דגן עמוס

מבט מבס"א, מס' 2,319 30 באוקטובר 2024

תקציר: המאמר בוחן את האגרסיביות הסינית הגוברת בים סין הדרומי, במיוחד מול הפיליפינים, ומנתח את השלכותיה הגיאופוליטיות האזוריות והבינלאומיות. הוא מדגיש את המניעים האסטרטגיים והכלכליים של סין להרחיב את השפעתה באזור, ומתייחס לאופן שבו המדינות השכנות, בהובלת הפיליפינים וארה"ב, מתמודדות עם תוקפנות זו.

הרחק מישראל, מעזה ומגבול הלבנון, הולכת ומתגברת מתיחות גלובלית שגם אם נראה שמרוחקת מישראל ואינה נוגעת לה, מדגימה כיצד שוב נקשרים קווי המתיחות הגלובליים אחד בשני, במציאות גיאופוליטית בה קווי השבר הבין-מעצמתיים הולכים ומתחדדים. הפעם מדובר על המתח בין סין לבין הפיליפינים בשונית תומאס שבים סין הדרומי, שם דווח בספטמבר על תקרית אלימה בה אוניית מלחמה סינית ניגחה אוניית משמר חופים פיליפינית. תקרית זו מצטרפת לתקריות דומות שהתחוללו ביוני ובאוגוסט השנה, ושבאחת מהן אף נפצע מלח מהצי הפיליפיני כתוצאה מניגוח כלי שיט סיני את ספינת הצי הפיליפיני. תקריות אלו אינן מסתיימות בניגוח כלי השיט, אלא, כמו בסרט פיראטים הוליוודי, המלחים הסינים פושטים על האוניות הפיליפיניות באמצעות גרזנים וסכינים ובוזזים ציוד ואף רובים של חיל הים הפיליפיני.

תקריות אלו שהופכות רווחות יותר ויותר, מבטאות את האגרסיביות והאסרטיביות של סין, שנכונה יותר להעז במאמציה לבסס את מעמדה, לכל הפחות, במה שהיא תופסת כמרחב ההשפעה הטבעי שלה. לעלייה באסרטיביות הסינית וההתנהגויות הנגזרות ממנה, תהיה השפעה מתמשכת גם על הדרישות מישראל במערכת הבין-לאומית מצד מדינות אחרות, כפי שמדגים המקרה של הפיליפינים.

האסרטיביות הסינית הגוברת בים סין הדרומי, נעוצה בחשיבות המרחב עבור סין ובשאיפותיה להכרה במעמדה העל-מעצמתי. ים סין הדרומי הוא אחד מנתיבי הסחר המרכזיים ביותר בעולם ולו חשיבות אסטרטגית וכלכלית רבה עבור המדינות ששולטות בו. זה אזור עשיר במשאבי טבע, בהם שדות נפט וגז טבעי, והוא מקור למשאבי דיג משמעותיים. מכך, שליטה ודומיננטיות בים סין הדרומי, תעניק למי שתשיג אותה, יתרון כלכלי ואסטרטגי חשוב. אולם התביעות הסיניות האסרטיביות לדומיננטיות בים סין הדרומי, אשר מגיעות עד לכדי דרישת בעלות על כ-85% מהאזור, זאת באמצעות "קו תשע המקפים" (Nine Dash Line) יצרו מתחים משמעותיים מול המדינות האחרות באזור שחולקות מים טריטוריאליים, בהן, ברוניי, אינדונזיה, מלזיה, טאיוואן, ווייטנאם וכמובן, הפיליפינים שהופכת למוקד המציב אתגר לאסרטיביות הסינית.

התביעה הסינית לריבונות על רוב שטח ים סין הדרומי וקביעת "קו תשע המקפים" מבוססת על מפות היסטוריות שהונפקו בשנות השלושים והארבעים של המאה העשרים, אך מפות אלו לא זוכות להכרה בינלאומית רחבה ומנוגדות לקביעת החוק הימי במשפט הבינלאומי (UNCLOS). ב-2016, לאחר הליך בוררות ממושך, דחה בית הדין הבינלאומי בהאג בפסיקתו את רוב תביעותיה של סין בים סין הדרומי. למרות זאת, סין ממשיכה לערער על הזכויות הריבוניות של מדינות החוף בדרום מזרח אסיה ופועלת לשלול מהן את הגישה למשאבים הימיים במרחב. בנוסף, סין משתמשת בטקטיקות של איומים והפחדה כדי לכפות את רצונה ובמובנים רבים דוחקת בכך נורמות וחוק בין לאומי לעבר גישה בה בעל העוצמה הוא הקובע, וכך מהדהדת, גם אם בפחות בוטות, את הגישה שהפגין פוטין באוקראינה.

בניגוד לשימוש הבוטח הישיר והברור של פוטין במלחמה ישירה לשינוי גבולות ולניכוס שטחים של מדינה אחרת, סין פועלת בשילוב שיטות מתוחכמות יותר, שכולל הפעלת טקטיקות משפטיות, תעמולה, סחיטה מדינית ופעולות צבאיות שאינן מלחמה ישירה, זאת כדי לחזק את שליטתה האזורית. לדוגמה, סין ביצעה פשיטות אוויריות ותמרונים צבאיים כאמצעי הפחדה ואיום על טאיוואן בניסיון לכפות עליה להיכנע לדרישות בייג'ינג, זאת לצד הרחבת "איי פנינה" צבאיים במרחב, כדרך לבסס את נוכחותה. מיליטריזציה גוברת זו מצד סין בים סין הדרומי ובאזורים נוספים, מגבירה את הסיכון לעימותים צבאיים ומערערת את היציבות האזורית והעולמית, נוכח מאמצי המדינות השכנות לשמור על זכויותיהן הריבוניות בהתאם לחוק הבינלאומי. מדינות אלו פונות למדינות העולם לגנות את סין על תוקפנותה, וכך גוברת הדרישה האזורית של מדינות דרום מזרח סין ממדינות העולם, לגבש עמדה תקיפה וברורה מול האגרסיביות הסינית. דרישה זו מגיעה עתה גם לפתחה של ישראל.

שונית תומאס השנייה ומדיניות הפיליפינים תחת מרקוס מול סין

שונית תומאס השנייה (Second Thomas Shoal) הוא השם של ריף אלמוגים רדוד ונידח באיי הספרטלי (Spratly Islands) שהפך לאחד ממוקדי המתרחקות הבולטים בין סין לבין הפיליפינים ואולי למוקד אפשרי לעימות בין מעצמתי עולמי. השונית והאיים נמצאים בתוך האזור הכלכלי הבלעדי של הפיליפינים, אזור שכולל מרחב שנמתח כמאתיים מייל-ימי מחופי הפיליפינים. ב-1999 הפיליפינים הטביעו בכוונה ספינה בשם "BRP Sierra Madre" בשונית תומאס השנייה, במטרה לחזק את תביעתם לריבונות על האזור. מאז, משמר החופים הפיליפיני מבצע בשגרה משימות אספקה חודשיות לשומרים הצבאיים הנמצאים על הספינה המשוקעת. ב-2016, לאחר בקשה פיליפינית לבוררות מול סין על סכסוך הבעלות על השונית, קבע בית הדין הבינלאומי בהאג כי לפיליפינים זכויות שיפוט במים ובשטחים הנמצאים בתוך האזור הכלכלי הבלעדי שלהם. אולם סין כאמור בחרה להתעלם מהפסיקה והיא ממשיכה להחזיק בתביעות טריטוריאליזם.

אל מול האגרסיביות שהפגינה סין למרות פסיקת בית המשפט הבינלאומי, הפגינה הפיליפינים, תחת הנשיא הקודם, רודריגו דוטרה, פייסנות בניסיון להימנע מעימות ולשמור על יחסים תקינים, בעיקר משיקולים כלכליים ומסחריים. אולם עתה, תחת הנשיא החדש, פרדיננד מרקוס הבן, הגישה השתנתה. מרקוס, שנכנס לתפקיד ביוני 2022, הביא גישה מולטיטלרלית במטרה להתמודד עם סין והאתגרים הגיאופוליטיים במרחב, ובניסיון לקדם שלום ויציבות. מרקוס שם דגש על תפקיד ה-ASEAN (ארגון מדינות דרום מזרח אסיה) ככלי מרכזי לניהול המתחים האזוריים, אך במקביל הוא פועל להרחבת שיתוף הפעולה הביטחוני של הפיליפינים עם ארצות הברית ובעלות בריתה, כולל תמיכה בפעילות צבאית משותפת באוקיינוס השקט.

מרקוס רואה ביחסים עם ארצות הברית את ליבת ההגנה על זכויות הפיליפינים בים סין הדרומי ואכן, יחסים אלו הולכים ומתהדקים על רקע האגרסיביות הסינית באזור. לארצות הברית יחסים ארוכים ומיוחדים עם הפיליפינים, מאז כבשה אותם בשלהי המאה התשע-

עשרה ושלטה בהם עד עצמאותם. גם לאחר מכן, החזיקה ארצות הברית בפיליפינים בסיסים אסטרטגיים ואלו היו מוקד מרכזי של קרבות שניהלה ארצות הברית באוקיינוס השקט במהלך מלחמת העולם השנייה. כיום יחסים אלו והמחויבות האמריקנית להגן על הפיליפינים עוגנו במסגרת הסכם הגנה היסטורי משנת 1951 וסיוע ביטחוני בסך חמש-מאות מיליון דולר שנחתם בשנת 2024.

עמדת ארצות הברית והעלייה במתיחות הגיאופוליטית במרחב

לכן ארצות הברית תומכת בפיליפינים, הן בשיתוף פעולה ביטחוני מוגבר והן בפעולות דיפלומטיות להבטחת היציבות האזורית. אך תמיכה זו הולכת ומאותרת יותר ויותר על-ידי האסרטיביות הסינית הגוברת, שבתגובת שרשרת מביאה להאצת המאמצים הדיפלומטיים לחיזוק הברית בין ארצות הברית לבין הפיליפינים, ברית שסין מצידה מזהה כאיום. פגישות בין בכירים פיליפינים ואמריקנים, הכוללות מפגשים ברמת שרים במסגרת הסכם השתיים-פלוס-שתיים (2+2) פורום בו משתתפים שרי ההגנה ושרי החוץ של שתי המדינות, מהוות פלטפורמה חשובה לחיזוק היחסים ולהגברת התיאום האסטרטגי האמריקנו-פיליפיני מול סין. ברמה הפומבית ארצות הברית מביעה התנגדות תקיפה לתביעות הטריטוריאליזם של סין ולמאמצים שלה לשנות את הסטטוס-קוו בים סין הדרומי ובים מזרח סין. ארצות הברית של ביידין ביטאה מדיניות דואלית ביחס למצב בים סין הדרומי, מצד אחד תמכה בקריאה למאמצים דיפלומטיים לפתרון הסכסוכים במרחב בדרכי שלום, אך מנגד פעלה לחזק את השותפויות שלה עם מדינות האזור, והדגישה את החשיבות של שימור חופש התנועה הימית והסדר הבינלאומי המבוסס על חוקים. למרות הברית בינהן והסכם ההגנה, סימן שאלה מרחף מעל מידת המחויבות של ארצות הברית לפיליפינים, אם המצב יתדרדר לכדי התקפה סינית צבאית ברורה.

שאלת עמדתה של ארצות הברית ושל מדינות אחרות בעולם ביחס לאגרסיביות הסינית הופכת בולטת יותר עבור הפיליפינים ומדינות אזור אחרות. ככל שהפעולות של סין בים סין הדרומי ובמרחב האינדו-פסיפי נתפסות כתוקפניות ומערערות יותר את היציבות האזורית, כך גוברת הדרישה מצד הפיליפינים ומדינות האזור לגנות את סין ולהביע עמדה ברורה כנגד התנהגותה. מדינות המערב, בהן ארצות הברית, צרפת, גרמניה, הודו, וסינגפור, מביעות אומנם תמיכה בפיליפינים וקוראות לשמור על היציבות באזור, אך לא ברור האם התמיכה הרטורית תתורגם לתמיכה מעשית במקרה של התדרדרות אלימה. מדינת הפיליפינים דורשת גם ממדינות אחרות, בהן ישראל, להביע עמדה ברורה מול ההתנהגות הסינית. התפתחות זו מהווה אתגר והזדמנות עבור ישראל. אתגר, בשל המורכבות שהמצב מכניס ליחסים של ישראל במרחב ההינדו-פסיפי. ראשית, באמצעות חיזוק שיתוף הפעולה הביטחוני והכלכלי עם מדינות האזור, בהן הפיליפינים, יפן, וסינגפור, אשר מושפעות מהסכסוך, זאת באמצעות שיתוף ידע וניסיון בתחום ההגנה הימית, פיתוח הדדי של טכנולוגיות מתקדמות ועוד. בנוסף, ישראל יכולה להבליט את מעמדה, באמצעות הקרנת תמיכה בעמדת ארצות הברית ומדינות המערב, וכך למקם עצמה כחלק מההערכות הגלובליות המתהווה. לשם כך על ישראל לצאת ממדיניות "אי-ההזדהות" שכפתה על עצמה בעשור האחרון ולקבל החלטות קשות גם בכל הנוגע ליחסיה עם סין, שהופכת אוהדת יותר ויותר של מדינות ציר הרשע המאיים על ישראל.

ד"ר לורן דגן עמוס חברת פורום דבורה, מרצה ומתרגלת במחלקה למדע המדינה והמדור לזרועות הביטחון. חוקרת מדיניות החוץ והביטחון של הודו והמרחב ההינדו-פסיפי.